

ГАЛИЧИНА ТА ІДЕЯ СОБОРНОСТІ У РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕРНОГО УКРАЇНСЬКОГО НАЦІЄТВОРЕННЯ: КОНСЕРВАТИВНА ВІЗІЯ В'ЯЧЕСЛАВА ЛИПИНСЬКОГО

В.МАСНЕНКО

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація

У статті узагальнено погляди В.Липинського щодо місця Галичини в українському націєтворенні, з акцентом на практичну реалізацію ідеї соборності. Розглядається бачення вченим ролі Галичини у процесі формування модерної української нації. Звернуто увагу на еволюцію його поглядів у цьому важливому питанні.

Ключові слова: Галичина, соборність, модерне націєтворення, консервативна націологічна концепція, українська нація.

Аннотация

В статье обобщены взгляды В.Липинского относительно места Галиции в украинском нациообразовании, с акцентированием на практическую реализацию идеи соборности. Рассматривается видение мыслителем роли Галиции в процессе создания современной украинской нации. Обращено внимание на эволюцию его взглядов в этом важном вопросе.

Ключевые слова: Галиция, соборность, современное нациообразование, консервативная нациологическая концепция, украинская нация.

Summary

The article summarizes V.Lypynsky's views on Galicia's place in the Ukrainian nation-forming process with special emphasis on practical implementation of the idea of unity (sobornist). It is noted that in the vision of the thinker, the role of Galicia in the process of creating a modern Ukrainian nation. The author pays special attention to the evolution of his views on this important issue.

Key words: Galicia, sobornist (unity), modern nation formation, the conservative natiological concept, the Ukrainian nation.

Розмірковуючи над сучасним станом української нації та перспективами її розвитку, В.Липинський, звичайно, не міг обійти увагою Галичину, особливо коли йшлося про її значення для реалізації модерного українського націєтворення. Він чудово розумів, що галицькі українці становлять найбільш свідому частину української спільноти, ту частину, яка найкраще відповідала його консервативному світогляду.

Згадана проблема певним чином цікавила сучасних українських істориків В.Потульніцького¹, Ю.Терещенка², І.Гошуляка³ та інших. Але вчені студіювали лише її окремі аспекти, оскільки не мали на меті її цілісного розгляду. Крім того, в оцінках поглядів В.Липинського на соборність України не важко виявити протилежні позиції окремих авторів. Скажімо, І.Гошуляк наголошує на тому, що більшість українських політиків наважаться на чітку вимогу соборності тільки під впливом Української революції, а Липинський проголосував її вже у 1911 р.⁴ Натомість, Ю.Терещенко зауважує, що «Бачення В.Липинським взаємин Галичини й Великої України суттєво відрізнялося від пануючих у тогочасному українському суспільстві ейфорійних настроїв щодо необхідності негайного об'єднання західних і східних українських земель. Ідеолог українського консерватизму вважав передчасним державний союз Галичини й Великої України як з огляду на конкретну політичну ситуацію, що склалася на кінець 1918 р., так і з огляду на певні особисті світоглядно-

принципові позиції»⁵. Як бачимо, в обох випадках ідеться про винятковість поглядів мислителя, їхню відмінність від пануючої суспільної думки. Але вектор такої різниці зауважений як протилежний.

Окрім суто наукового, маємо і сучасний суспільно-політичний вимір актуальності порушеної проблеми. Адже окремі аспекти «галицького питання» і до сьогоднішнього дня є предметом найрізноманітніших політичних спекуляцій. Особливою активністю у цьому сенсі відрізняються прокремлівські діячі як у самій Росії, так і в Україні⁶.

Наша розвідка має на меті здійснити узагальнення поглядів В.Липинського щодо місця Галичини в українському націстворенні, з особливою увагою на можливість практичної реалізації ідеї соборності.

В.Липинський завжди висловлювався щодо місця і ролі Галичини в українській історії з великим тактом і обережністю. Будучи добре обізнаним у суті вказаної проблеми, він, за власним зізнанням, був переконаний, що компетентно це можуть зробити лише самі країни. Так, в інтерв'ю газеті «Свобода»⁷ Липинський зауважив: «Щоб з почуттям відповідальності за свої слова говорити про Галичину, треба бути самому Галичанином, вирости з відмінної, чим наша галицької минувшини й на собі досвідчити ці безконечно тяжкі умови, в яких бореться за своє існування ця найбільш свідомо, найбільш героїчна, а zarazом найбільш консервативна й найменш заражена демократизмом частина Української нації»^{*8}.

У «Листах до братів-хліборобів» Липинський спеціально застеріг: «Вище сказане (йшлося про ймовірну можливість використання охлократичного методу організації націстворення – В.М.) – як взагалі мої «Листи» – відносяться до Наддніпрянщини»⁹. Наголошуючи на самотності Галичини, мислитель тим самим свідомо виводив цей край з інтелектуального поля власних розмірковувань (наше розуміння такої ситуації подамо наприкінці цієї розвідки).

Водночас Липинського турбувала відсутність знання про себе українців з різних регіонів України. Він з прикрістю констатував, що «полтавець про галичанина, херсонець про холмщача, черніговець про подолянина... – знають у нас напевне менше, ніж пересічний західний європеєць не тільки про своїх земляків, а й про всі західно-європейські нації». Тут таки наводяться приклади спотворених уявлень галичан і наддніпрянців один про одного: «Що галичане між собою говорять по польськи і вдають з себе «українців» або «русских» тільки тоді, коли хочуть субсидій, так думає не читаюча українських газет, отже величезна більшість наддніпрянців. Що наддніпрянців більше обходить уфимська губернія ніж Галичина, і що вони готові при кожній нагоді продати Галичину полякам, так думають про наддніпрянців галичане»¹⁰.

Консерватизм Галичини, який імponував Липинському, за його пізнішими розмірковуваннями, мав принаймні два основоположних складника: власну державницьку традицію та греко-каголицьку церкву.

Галицько-Волинська держава для історика виступала одним з прикладів класократичного устрою громадського та державного життя. Саме «на Заході під владою нової держави Галицько-Волинської... серед уніфікованої вже попереднім охлократичним варяжським пануванням руської... пасивної маси, почалась класократизація осідаючих в землю варяжських нащадків»¹¹. Таким чином «наші войовники Варяги... в Галицько-Волинській Державі перетворились з кочових купців в осілих продуцентів землевласників»¹². Крім того, Липинський звертав увагу на те, що Галицько-Волинська Держава належала до північно-західної смуги української території, де найменшим був політично-руйнуючий вплив т.зв. статичних причин нашої недержавності¹³. Отже, тут найдовше зберігалися усвідомлені державницькі традиції, які тяжіли «до старої Русі, до Держави Київської й Галицької колись

* Тут і далі збережено правописні особливості оригіналу.

належали». Крім того, для історика мало особливе значення, що ці північно-західні землі старої «руської» князівської державної культури були найближчі до Європи, були найбільше європеїзованими¹⁴.

Унія в Галичині протягом століть стала «вірою народних мас, вірою дідів і прадідів». З того часу вона набула там консервативного характеру, на переконання мислителя, найбільш сприятливого для націєтворення, оскільки «ядром нації є її консервативні та традиційні установи»¹⁵. Саме унія «в найтяжчих часах нашої історії захищала своїх вірних як від повного спольщення, так і повного помосковлення»¹⁶.

Варто враховувати, що погляди Липинського щодо місця і значення Галичини у справі модерного націєтворення пройшли певну еволюцію, яка визначалася, з одного боку, видозмінами настанов самого мислителя, а з іншого боку – зміною загальної політичної та геополітичної ситуації.

Увага до галицьких сюжетів простежується вже у його ранніх працях. Зокрема, у брошурі «Szlachta na Ukrainie. Udział jej w życiu narodu ukraińskiego na tle jego dziejów» (1909 р.) змальовано історію та тогочасний стан українства у Галичині і Наддніпрянщині. Тут автор спеціально наголошував, що назви Україна та українці вживалися ним саме у національному значенні. Східна Галичина розглядалася ним як органічна складова України, яка традиційно відігравала роль прихистку для національного самозбереження. Так було після татарського погрому, так було і під час нового імперського «лихоліття», коли український рух мав сприятливіші умови для свого розвитку саме в Галичині.

Характерно, що у своєму ретроспективному огляді українського національного відродження Липинський постійно зауважував у цьому процесі взаємодію Великої України та Галичини. Зростання в останній українського руху наприкінці 1850-х рр. відбувалося під впливом творчості Шевченка. «Кобзар» стає для галицької молоді справжнім Євангелієм. А вона, в свою чергу, маніфестувала єдність пробудженого до нового життя всього українського народу¹⁷. Вже у цій праці йшлося про консерватизм галицького суспільства. Особливу увагу громадський діяч звернув на зміни у середовищі місцевої шляхти у бік української ідентичності: «... якщо шляхтич східно-галицький відкрито і широко... назве себе українцем, то це буде спасінням для нього як суспільної одиниці, а корисним не тільки лише для України, але навіть і для Польщі»¹⁸.

З іншого боку, Липинського турбувала політика польських керівних кіл Галичини, скерована на розширення польського впливу на українській території та на створення перепон українському національному відродженню, формуванню української нації з української етнографічної маси¹⁹. Свідченням таких підходів було збільшення польського землеволодіння у Східній Галичині за допомогою міграції колоністів, полонізація українських народних мас через приватні народні школи, перехід з уніатського обряду в римсько-католицький, полонізація самих латинників тощо. Як наслідок маємо показники офіційної статистики щодо зменшення українців на українській території Галичини: від 62,6% у 1900 р. до 58,9% у 1910 р.²⁰

Проте довоєнна Галичина для Липинського як послідовного самостійника і державника була приваблива передовсім тим, що там можна було реалізовувати українські державницькі аспірації²¹.

У листі до А. Жука (травень 1911 р.) він чітко окреслює своє політичне кредо щодо соборності: «Коли я стою і стоятиму за «Вільну Україну», то роблю це тому, що назва ця ясно і виразно означає ціль, до котрої я іду. А тою ціллю є Україна, не «російська» і не «австрійська», а Україна вільна, тоб-то Україна, котра користується всіма засобами для вільного і всестороннього розвитку»²². І далі, ведучи мову про ставлення до держав,

між якими поділена Україна, Липинський наголошує, що міг «пристати тільки і виключно до такого діла, в котрому австрофільство буде лише тактикою (з застереженнями), а котрого ціллю буде повне і цілковите визволення України по той і по сей бік Збруча»²³.

Події української революції виразно перевели питання соборності українських земель з теоретичної площини у практичну. Зрозуміло, що Липинський як політик не міг не дати адекватної відповіді на виклики часу. У найбільш цілісному вигляді вона була сформульована у підготовленому ним нарисі програми Української демократичної хліборобської партії: «Метою нашою єсть об'єднання в однім українським державнім організмі всіх тих земель наших, де тепер в межах австрійської і російської держав живе суцільною масою народ український, тобто: Галичини, Буковини і українських повітів Угорщини в Австро-Угорщині та губерній – Холмської, Волинської, Подільської, Київської, Полтавської, Чернігівської, Херсонської, Катеринославської, Харківської, частини Таврії, Бесарабії і повітів суміжних губерній з українською людністю – в Росії»²⁴. Більше того, у цьому документі йшлося про поширення партійних структур УДХП й на Галичину. Зокрема, у Раді старшин, виконавчому органі партії, передбачалося мати представника від цієї землі²⁵.

Під час визвольних змагань, перебуваючи на посаді посла Української держави в Австро-Угорщині, В.Липинський мав і безпосередній стосунок до наддніпрянської дипломатії у галицькому питанні. Зокрема, у листі до міністра закордонних справ Австро-Угорської імперії графа С.Буріана він висловив протест проти анулювання договору про поділ Галичини (виділення з королівства Галичини областей Східної Галичини з переважаючим українським населенням і злучення їх з Буковиною в один коронний край)²⁶. У листуванні з Д.Дорошенком, тодішнім міністром закордонних справ Української Держави, Липинський так пояснював значення Галичини для загальноукраїнської державницької справи: «...*наша західна границя*, з огляду на всякі можливі ще перемиї на Сході, *мусить бути забезпечена* (виділення Липинського – В.М.) з боку національного і географічного. Спираючись на Карпати і маючи всі дані для розвитку нашої національної і державної ідеї в Галичині, ми всі свої сили зможем обернути на боротьбу... зі Сходом. Коли-ж за Збручем ми будемо мати огнище такої українсько-польської боротьби (після прилучення всієї Галичини до Польщі), якої ще досі не бувало, то при нашій національній хисткості і істеричності – се пряма дорога до «царя восточного православного»²⁷. Отже, ідея соборності українських земель у тодішній візії Липинського набувала виразні геополітичні характеристики. Ця думка знайшла своє продовження у одному з наступних листів до того ж адресата, в якому йшлося про те, що у вирішенні галицького питання Україна має «первостепенні інтереси і думки національного значіння». Галичина розглядається не інакше як необхідна зв'язуюча ланка із західним світом. Підтвердження цього, за спостереженням мислителя, було те, що чехи хотіли «мати через Галичину спільну границю з Україною»²⁸.

Продовженням політичної лінії у галицькому питанні були відносини з відновленою польською державою. Липинський у розмові з польським послом заявляв: «ми війни з Польщею не хочемо, але зачеплені будемо оборонятись, а державно-суверенні права Галицьких Українців до їхньої землі вважаємо слухними і будемо їх піддержувати»²⁹.

На думку Ю.Терещенка, Липинський мав серйозні застереження щодо негайного політичного об'єднання Галичини і Наддніпрянщини за доби Української Держави. Зокрема, у листі Липинського до архикнязя Вільгельма Габсбурга, датованому жовтнем 1918 р., ідеться про «тяжке наше історичне наслідство, котре не дозволяє всім вірним і щирим синам України зеднатися і вмісті працювати для спільного великого діла... І я не бачу великого зла в тому, що наше політичне життя, життя сьгоднішнього дня, іноді не дає нам всього того, чого-б ми бажали мати»³⁰. Далі висловлюється впевненість, що емансипація від східних і західних пережитків (впливів неволі) окремо різних частин України дозволить

колись виявити вільні сили «в своїй Вільній Великій Батьківщині». Самого В.Габсбурга Липинський бачив «на сторожі наших західних границь» та як очільника свого народу у русі до цього великого діла. Все сказане складалося у мрію мислителя про те, що «тут на заході родиться така Україна, котра своїм прикладом навчить свою рідну сестру по той бік Збруча»³¹.

Водночас він доволі високо оцінював національно-об'єднуючий потенціал Гетьманату П.Скоропадського, особливо у його першу добу, «коли ми, хлібороби, під головуванням Лизогуба у влади були й коли ми українську державу з Холмщиною, з Підляшшам, з відділеною від Польщі Галичиною, з Кримом і Бесарабією – в союзі з німецькою державою, а в мирі з державою польською та з російською державою большевицькою збудувати намагались»³².

Події кінця 1918 р., коли галицькі військові формування у Великій Україні стали учасниками боротьби проти гетьмана Скоропадського, спонукали Липинського до роздумів про змарнування найкращих національних сил. Він вважав, що «одним із наших найбільших національних нещастів останніх часів було те що соціалістичний республіканський наддніпрянський уряд втягнув у свою півнаціональну руйнуючу політику самотійницької державної ідеології, армію виховану в прийнятій від давня галичанами самостійницькій державній ідеології, армію патріотичну й національну, що однак в справах наддніпрянських проявила стільки ж героїчної посвяти й доброї волі, скільки темноти й невідомости»³³.

Причина поразки, на переконання Липинського, полягала у тому, що «ідеї, віри, легенди про одну єдину, всіх українців об'єднуючу, вільну й незалежну Україну провідники нації не сотворили, за таку ідею не боролися і тому розуміється така Україна здійснитись, прибрати реальні живі форми не змогла»³⁴.

* * *

У конкретній ситуації, коли у поразці визвольних змагань за розбудову власної Держави вина покладалася на «руйнівську демократичну інтелігенцію», Липинський справді доволі критично ставився до механічно потрактованої ідеї соборності. Він особливо підкреслював: «Стоючи, розуміється, на засаді національної єдності, вважаю сучасну галицьку політику, що веде до створення окремої Західно-Української Держави, вповні і єдине раціональною»³⁵. Пояснити цю, здавалося, неприйнятну з позиції об'єднання українських земель заяву можна, виходячи з реальної міжнародної ситуації того часу. Адже ще не закінчила роботу Паризька мирна конференція, яка визначала устрій післявоєнної та постреволуційної Європи, і, відповідно, ще лишалася, хоч і примарна, надія на визнання державного статусу Галичини. Проте у Липинського було своє пояснення, ґрунтоване на глибокому аналізі соціальної та політичної складових української ситуації: «Коли українство Придніпрянське є монополізоване інтелігентської демократією, політична злука з Великою Україною була-б для Галичини найбільшим національним нещастем. Крім розпорошення своїх сил по наших великих просторах у боротьбі за демократично-республіканські придніпрянські утопії, й в наслідок цього відчиняння дверей реальній польській колонізації та польській національній експанзії – нічого іншого т.зв. політична «соборність» Галичині принести не може»³⁶.

Продовжуючи тему, у листі до І.Кревецького (січень 1924 р.) Липинський висловлював жаль з приводу того, що «моральна і політична деградація, оця рознуздана і хамська анархія наддніпрянська в чуттях, думках і ділах – заливає Галичину, заливає той єдиний наш острів, де було хоч трохи ідеалізму, органічної (в не вичитаної) національної культури, духовної та політичної дисципліни...»³⁷.

Липинський виявляв доволі скептичне ставлення до формального наголошування на соборності українських земель. Наприклад, на звернення групи українських військових з проханням дати оцінку Акту злуки 22 січня 1919 р. історик відповів, що з погляду

«національного виховання» вважає цей акт негативним: «Здорова нація про соборність не говорить, а соборність робить тим, що кожний стоїть на своїм місці лицем до ворога, а не спиною»³⁸. Водночас Липинський був переконаний, що Галичина покликана відіграти провідну роль в українському житті, передусім у творенні української державності, бути своєрідним П'ємонтом України. Тому він уважно стежив за поширенням консервативних ідей у Галичині.

Маніпулювання різним модними спробами механічного об'єднання України при допомозі «соборних» словесних декламацій, на переконання Липинського, тільки підкреслять різницю між окремими краями і завершаться збільшенням недовіри і взаємного нерозуміння. Отже, «соборність може бути досягнена тільки гармонійним взаємним перехрещуванням двох сил: доосередкової сили – матеріально і морально авторитетної, єдиної в всенациональній – центральній державній Владі, і відосередкової сили як найширших автономій поодиноких українських країв, спаяних в одну цілість цією сильною державною Владою»³⁹. Без взаємного пізнання українців «всі «соборності» будуть лише порожнім звуком». «Тому соборність, – підсумовував мислитель, – неможлива у нас при демократичній республіці».

Липинський звертав увагу на потребу національної консолідації й у самій Галичині. При цьому він, відповідно до власної національної концепції, виходив з політичного, територіального і державного поняття «української нації». Отже, «маючи таке поняття про свою націю, під «українцями-галичанами» треба розуміти всіх мешканців української (руської) – по своїй споконвічній історичній і державній традиції – Галицькій землі, а не тільки їх одну культурно-віросповідну, в кінці XVII ст. сформовану, частину»⁴⁰. Зазначений підхід давав можливість залучати до української спільноти не тільки греко-католиків, а й «рідних братів і краян латинників».

У листі до Д.Греголинського (30 квітня 1926 р.), розмірковуючи про українську конфесійну ситуацію, Липинський спеціально наголошував: «Одна-однієнька соборність у нас можлива – це соборність політична. І власне як політичний соборник, як державник український, я з однаковою пошаною ставлюся до всіх історично витворених українських вір, в тім числі і до Вашої віри: унії в Галичині... думаю, що в ділі врятування Галичини од зарази большевизму і польської демократії – вона і тільки вона відіграє і може відіграти ще дуже велику роль»⁴¹.

У проекті листа до Папи Римського В.Липинський звертав увагу на принципове важливе значення Львова, як головного міста західної частини української землі, яке у відношенні до цілої України відіграє дуже важливу роль: «Він єсть розсадником західної культури і західних впливів на дальшу, східну Україну, а одночасно – найдалі на Захід висунутим оборонним муром культури східної, візантійської. Роля Львова, як пограниччя цих двох європейських культур була для України завжди велика, а особливо велика вона тепер підчас большевицького паралічу східних Українських Земель»⁴².

При цьому варто не забувати, що для мислителя «українство, по природі своїй єсть рухом верхів: активних елементів, прибуваючих з Заходу і активних елементів, що виділяються з народних мас та до перших прилучаються. Яко таке воно єсть рухом аристократичним: хотінням провідної верстви, а не народних мас»⁴³. Відповідно, Галичина була тим регіоном, який найперше і найбільшої мірою відчув вплив активних західних елементів.

Глибинна різниця двох частин України – Великої та Наддністрянської, на переконання мислителя, полягала у різній якості пасивної народної маси та провідної верстви і, відповідно, відмінної результативності дії методів організації громадянства і націєтворення (класократії, охлократії та демократії): «В Галичині, де пасивні маси вже одідичили по старій класократичній Русі і тому вже мають в роджене (розрядка В.Липинського – В.М.) почуття національної окремішності супроти Польщі, і де вже єсть войовнича, здатна

на ризик і активні (а не тільки пасивні) жертви, об'єднана одним фанатичним і полу-містичним націоналізмом охлократична провідна верства – охлократичний метод організації багато природніший і для боротьби з польською демократією доцільніший»⁴⁴. На Наддніпрянщині такий самий метод був монополізований більшовицьким режимом. А т.зв. «літературні охлократи українофіли» виявилися безсилими супроти нього. З іншого боку, пасивні маси ще не мали української національної (національно-державної) свідомості. Єдиний порятунок для Великої України полягав у використанні класократичного методу.

Дослідник також констатує основну відмінність між демократією галицькою і наддніпрянською, яка полягає у тому, що деструктивна діяльність першої не буде мати таких катастрофічних наслідків, як діяльність другої. Таку різницю Липинський пояснює тим, що «в Галичині заховались унаслідок ще від класократичної Галицько-Володимирської Держави, і ще вкрай не розложені останки старої Русі, в формі *органічних, консервативних класів* (розрядка В.Липинського – *В.М.*): патріархального селянства, міщанства, дрібної шляхти і, особливо, сімейного духовенства, що вийшло переважно зі шляхти, перебравши її державно-національні традиції»⁴⁵. Оскільки саме національний консерватизм цієї галицької «твердої Русі» століттями протистояв польській шляхетській демократії, тому галицька демократія цілком потрапляла під його вплив і не відігравала самостійної ролі.

Звідси можна припустити, що дві частини України потребували різних організаційних підходів щодо вирішення нагальних завдань націєтворення, які було складно поєднати при їхньому механічному об'єднанні. Але й тут Липинський запропонував досить продуктивний неконфронтаційний спосіб знаходження спільного знаменника для об'єднання українства. Він говорить про потребу відмови від орієнтації лише на протистояння із зовнішньою загрозою: відповідно – Польщею та Росією. Для трансформації з демократичного «м'якого» українства у класократичне «тверде», на його переконання, було необхідне: «Тільки відродження і організація в українських національних формах – як в Галичині, так і в Наддніпрянщині – основних, матеріально сильних, духовно об'єднаних, продукуючих і лицарських консервативних класів і така їх внутрішня сила, щоб її вистачило, як на одвойованя України з під монополій, так і на вичищення її з внутрішньої демократичної гнилі, зможе покласти основи Української Нації і перетворити українство з демократичної політичної спекуляції, або галушково-літературного провінціального провансальства, в творчу, велику, світову національну силу»⁴⁶.

* * *

У підсумку можна зазначити, що В.Липинський розглядав Галичину, як домінанту у процесі українського модерного націєтворення. Саме цей край виглядав як найбільш пристосований, з огляду свідомості галицьких українців та соціальних характеристик, для реалізації української справи – творення Держави та Нації. Однак у зрілий період своєї діяльності мислитель явно не поспішав із закликами щодо практичної реалізації ідеї соборності українських земель. Причиною такої позиції був саме консервативний світогляд ученого. Липинський був переконаний, що здоровий націєтворчий потенціал Галичини може бути втрачений при механічному злученні її з Великою Україною. Адже саме останній бракувало органічної консервативної складової, без якої неможливе існування модерної нації.

З іншого боку, В.Липинський так і не вдався до докладного аналізу проявів класократії в Галичині як всеукраїнського зразка (інша його класократична модель – англійська виглядає краще опрацьованою⁴⁷). Думається, вчений свідомо не займався галицьким студіями, аби не руйнувати той образ «іншої (європейської) України», «українського П'ємонту», який склався в громадській свідомості. Очевидно, для Липинського, як і для багатьох мешканців Великої України того часу, Галичина (або, принаймні, легенда Галичини) була потрібна

як можливість побачити «Себе як Іншого». Про саме такий мотив опосередковано свідчить той факт, що у приватному листуванні (зокрема, до В.Доманицького) Липинський висловлює досить часто окремі критичні зауваги щодо тих чи інших вад галицького громадського життя⁴⁸.

Проте загалом варто зауважити справді конструктивний характер бачення ролі Галичини в загальноукраїнському суспільному процесі В'ячеславом Липинським, яке явно контрастує з вульгаризаторськими підходами сучасних недоброзичливців України. І у сенсі політичного такту, і у сенсі дотримання науковості, мислитель демонстрував високі суспільні стандарти.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

¹ *Потульницький В.А.* Історія української політології: (Концепції державності в українській зарубіжній історико-політичній науці). – К., 1992. – С.144–145.

² *Терещенко Ю.* Вячеслав Липинський і Вільгельм Габсбург: на політичних перехрестях // Молода нація: Альманах. – К., 2002. – №4. – С.111–114; *його ж.* В.Липинський і українській суспільно-політичний рух у Галичині у 1907–1917 рр. // В'ячеслав Липинський в історії України (до 120-річчя з дня народження). – К., 2002. – С.209–222; *Терещенко Ю., Осташко Т.* Український патріот з династії Габсбургів: Науково-документальне видання. – К., 2008. – С.55–57.

³ *Гошуляк І.* Ідея соборності України у творчій спадщині В.Липинського // В'ячеслав Липинський в історії України (до 120-річчя з дня народження). – К., 2002. – С.63–72.

⁴ Там само. – С.64.

⁵ *Терещенко Ю.* Вячеслав Липинський і Вільгельм Габсбург: на політичних перехрестях. – С.112.

⁶ Наведемо бодай кілька прикладів політично упередженого підходу до національних аспектів галицької минувшини. Для російського випадку є доволі показовим збірник «Русская Галиция и «мазепинство». – М.: Имперская традиция, 2005. Для українського – класичними зразками «галичанофобії» стали висловлювання Д.Табачника та Ю.Болдирева. Див.: *Табачник Д.* Галичанские «крестоносцы» против Украины // 2000: Ежедневник. – 2008. – 11 июля (№28–29); «Регіонал» пропонує позбутися Галичини. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2011/11/25/6786635/>.

⁷ Інтерв'ю було наслідком відповідей Липинського на питання Максима Гехтера. Див.: Листування В.Липинського. – Т.1. – К., 2003. – С.290–297. Газетний текст інтерв'ю має певні лексичні відмінності. Далі цитуємо за газетою «Свобода».

⁸ *Радянець.* З далеких берегів: (Розмови з видатнішими українськими діячами в Європі спеціально для «Свободи»). VII. Вячеслав Липинський // Свобода. – 1922. – 10 жовтня (№235). – С.2.

⁹ *Липинський В.* Листи до братів-хліборобів: Про ідею і організацію українського монархізму // *Липинський В.* Твори. Політологічна секція. – К.; Філадельфія, 1995. – Т.6. – Кн.1. – С.281.

¹⁰ Там само. – С.449.

¹¹ Там само. – С.317.

¹² Там само. – С.413.

¹³ Там само. – С.428.

¹⁴ *Липинський В.* Україна на переломі 1657–1659: Замітки до історії українського державного будівництва в XVII-ім столітті // *Липинський В.* Твори. Історична секція. – Філадельфія, 1991. – Т.3. – С.171–173.

¹⁵ *Липинський В.* Релігія і Церква в історії України. – К., 1995. – С.49.

¹⁶ Там само. – С.57.

- ¹⁷ *Lipiński W.* Szlachta na Ukrainie: Udział jej w życiu narodu ukraińskiego na tle jego dziejów. – Krakow, 1909. – S.30–31.
- ¹⁸ Ibid. – S.85.
- ¹⁹ *Правобережець В.* [Липинський В.] Політика польських керівних сфер по отношению к Україні // Українська жизнь. – 1912. – №12. – С.25.
- ²⁰ Там само. – С.28.
- ²¹ Листування В.Липинського. – Т.1. – К., 2003. – С.290.
- ²² Там само. – С.742.
- ²³ Там само. – С.742–743.
- ²⁴ *Липинський В.* Нарис програми Української демократичної хліборобської партії // В'ячеслав Липинський – історико-політологічна спадщина і сучасна Україна. – К.; Філадельфія, 1994. – С.258.
- ²⁵ Там само. – С.266.
- ²⁶ Листування В.Липинського. – Т.1. – С.236.
- ²⁷ Там само. – С.594–595.
- ²⁸ Там само. – С.602–603.
- ²⁹ Там само. – С.606.
- ³⁰ Там само. – С.269.
- ³¹ Там само. – С.270.
- ³² *Липинський В.* Листи до братів-хліборобів. – С.31.
- ³³ Там само. – С.15.
- ³⁴ Там само. – С.16.
- ³⁵ *Радянець.* Вказ. праця. – С.2.
- ³⁶ Там само.
- ³⁷ В'ячеслав Липинський та його доба: Наукове видання / Упоряд. Т.Осташко, Ю.Терещенко. – Кн.2. – К., 2010. – С.235.
- ³⁸ *Липинський В.* Лист до редакційної колегії «Українського скитальця» в Йозефові з дня 31 березня 1924 р. // Поступ. – 1927. – Річник I. – С.140.
- ³⁹ *Липинський В.* Листи до братів-хліборобів. – С.422.
- ⁴⁰ *Липинський В.* Релігія і Церква в історії України. – С.89.
- ⁴¹ Листування В.Липинського. – Т.1. – С.425.
- ⁴² В'ячеслав Липинський та його доба. – С.503.
- ⁴³ *Липинський В.* Листи до братів-хліборобів. – С.ХХІV.
- ⁴⁴ Там само. – С.281.
- ⁴⁵ Там само. – С.243.
- ⁴⁶ Там само. – С.244.
- ⁴⁷ Див.: *Терещенко Ю.І.* Україна і Англія в класократичній концепції В'ячеслава Липинського // В'ячеслав Липинський та його доба. – С.548–576.
- ⁴⁸ Див., наприклад: Листування В.Липинського. – Т.1. – С.479, 494 тощо.